

Vizsgálati jelentés

**a Magyar Nemzeti Bank
támogatási tevékenységének
ellenőrzéséről**

**a
független szakértő által végzett
vizsgálatot vezette,
a szakvélemény felhasználásával a
jelentést összeállította**

dr. Nyikos László
FB-tag

**Közreműködött
az FB Titkársága**

2017. október

Tartalomjegyzék

Bevezetés	3
A támogatások szabályozása	5
A hatályos jegybanki törvényi szabályozás	5
A támogatási tevékenység belső szabályozása	6
Társadalmi felelősségvállalás	10
Pénzügyi keretek	10
A támogatások összetétele	12
A kérelmek elbírálása, a szerződések szabályszerűsége	17
A kedvezményezettek elszámolása és jegybanki elszámoltatása	23
Nemzetközi gyakorlat	26
Összefoglalás	31
Javaslatok	33

Bevezetés

A Magyar Nemzeti Bank 2014-ben elfogadott Alapokmánya és a hatályos társadalmi felelősségvállalási stratégiája szerint a jegybank kiemelt célja, hogy – a törvényben meghatározott alapvető feladatai ellátása mellett – fejlessze a hazai pénzügyi kultúrát, a rendelkezésére álló eszközökkel segítse a magyarországi közgazdasági oktatást, a pénzügyi műveltség szélesítését. A Pallas Athéné Közgondolkodási Program égisze alatt létrehozott alapítványok révén vezető szerepet szándékozik betölteni a közgazdasági és pénzügyi szakemberképzés megújításában. Hazai és nemzetközi együttműködési kapcsolatokkal, képzési programokkal támogatni és ösztönözni kívánja a pénzügyi és a közgazdasági gondolkodást. Mindemellett – saját pénzügyi forrásai terhére – stratégiai partnerség keretében és esetileg nyújtott támogatásokkal szerepet vállal az értékteremtés, a nemzeti értékek, a szellemi és kulturális örökség megőrzése címén az oktatási, a kutatási, a tudományos és a kulturális tevékenységek ellátásában és fejlesztésében, a pénzügyi ismeretterjesztésben, karitatív célú adományozással a hátrányos helyzetű emberek és csoportok életminőségének, esélyegyenlőségének javításában.

Az MNB-nek a Corporate Social Responsibility – CSR (egyezményes magyar fordítása: vállalati társadalmi felelősség) elvein nyugvó társadalmi felelősségvállalása többcsatornás támogatási rendszerben történik. A rendszer elemei:

- a Pallas Athéné alapítványok által nyújtott támogatások;
- az Alapítvány a Közjóért által nyújtott támogatások;
- kérelemre nyújtott támogatások (odaítélésük az Ismeretterjesztési és Támogatási Bizottság – ITB, illetőleg a jegybank igazgatóságának hatáskörébe tartozik);
- az MNB által kezdeményezett támogatások (menedzselésük az MNB Oktatási igazgatóságának feladata);
- a Civil Háló Programhoz kapcsolódó támogatások (a Pénzügyi Fogyasztóvédelmi Központ¹

¹Az MNB a Pénzügyi Fogyasztóvédelmi Központot azzal a céllal hozta létre, hogy a pénzügyi termékeket vagy szolgáltatásokat igénybe vevő fogyasztókat általános, széleskörű tájékoztatással, illetőleg panaszaiuk vagy jogsérelmeik orvoslásával támogassa.

égisze alatt történnek).

A Felügyelőbizottság vizsgálata arról kíván áttekintést adni, hogy a jegybank támogatási tevékenysége törvényesen, szabályosan, racionálisan történik-e. Bemutatja, illetőleg értékeli

- az előző évek (és a régebbi idők) támogatási (szponzorációs) gyakorlatát;
- a nemzetközi gyakorlatot (más központi bankok támogatási gyakorlatát);
- a támogatási gyakorlatnak a törvényi előírásokból (jegybanktörvény 4. § és 170. §) történő levezetését;
- az MNB „támogatás-filozófiáját” (társadalmi felelősségvállalási stratégia - CSR);
- a támogatásokkal kapcsolatos belső szabályozást (a döntési mechanizmust - a Kommunikációs és pénzügyi ismeretterjesztési igazgatóság támogatásokkal kapcsolatos tevékenységét, valamint az Ismeretterjesztési és Támogatási Bizottság működését);
- a támogatásokra vonatkozó kérelmek, pályázatok (kommunikáció, nyilvánosság) értékelését;
- a támogatási szerződések (szerződési feltételek) tartalmi (támogatási cél, részletesség, elszámolási kritériumok) megfelelőségét;
- az évenként folyósított támogatások összegének és a kedvezményezettek összetételének alakulását;
- a támogatottak elszámolását a szerződés teljesítéséről, a támogatás felhasználásáról;
- a támogatás-felhasználás jegybanki ellenőrzési gyakorlatát, a kedvezményezettek elszámoltatását (adományozó általi ellenőrzés);
- a Belső ellenőrzési főosztály támogatásokkal kapcsolatos vizsgálatainak (a támogatás-szabályozás ellenőrzése, helyszíni vizsgálatok és azok jegyzőkönyvei) hasznosítását.²

A vizsgálat az utóbbi hét évben folyósított támogatások belső szabályozására, döntési, szerződési és elszámolási, elszámoltatási gyakorlatára, a támogatási összegek tekintetében a 2006-2016. évek adatainak elemzésére terjedt ki. Módszere az MNB belső szervezeti egységei által rendelkezésre bocsátott dokumentumok elemzése és értékelése volt, amit a támogatási rendszer szabályozásában, a támogatási döntések előkészítésében, meghozatalában, valamint a támogatások nyilvántartásában és a kedvezményezettek elszámoltatásában közreműködőkkel folytatott konzultációk, interjúk egészítették ki. A döntési, szerződéskötési és elszámoltatási folyamat ellenőrzése a 2010-2016. évi támogatásokból kiválasztott reprezentatív minta alapján történt.³ Nem terjedt ki az MNB alapítványoknak nyújtott támogatásokra és a pénzügyi fogyasztói tudatosság fejlesztéséhez kapcsolódó, a Civil Háló Program⁴ keretében nyújtott támogatásokra.

² Felügyelőbizottsági jelentés 2016. június-2017. május (31. oldal) <https://www.mnb.hu/kiadvanyok/felugyelobizottsagi-jelentes>

³ A mintavétel az egyes támogatási jogcímenek stratégiai együttműködési megállapodás alapján és eseti kérelemre nyújtott támogatásokból a támogatási összegek nagysága alapján képzett rétegekből történt véletlenszerű kiválasztással. Az így kiválasztott 62 db-os (15,4%-os) statisztikai minta a jellemzőiknek megfelelően reprezentálta a 2010-2016. évi támogatásokat.

⁴ a Pénzügyi Fogyasztóvédelmi Központ által működtetett támogatási rendszer

A vizsgálat a közpénzek kezelésének szabályszerűségére és ésszerűségére vonatkozó független ellenőrzés általánosan elfogadott kritériumainak megfelelően készült, és elegendő bizonyítékot szerzett megállapításainak megalapozásához.

A támogatások szabályozása

A hatályos jegybanki törvényi szabályozás

A 2013. október elsején hatályba lépett jegybanki törvénynek⁵ az MNB alapvető és egyéb feladatairól szóló 4. §-a támogatási feladatot nem állapított meg.

Két további § más-más kontextusban – a kormány gazdaságpolitikájával, illetve a pénzügyi kultúrával kapcsolatban – említ támogatási tevékenységet: a 3. § (2) bekezdése szerint „Az MNB elsődleges céljának veszélyeztetése nélkül támogatja (...) a rendelkezésére álló eszközökkel a Kormány gazdaságpolitikáját”; a 44. § (3) bekezdése alapján „Az MNB részt vállal (...) a pénzügyi kultúra erősítésével, terjesztésével, valamint a felügyeleti, illetve a felügyelt tevékenységgel kapcsolatos tanulmányok készítésének és közzétételének, valamint a civil fogyasztóvédelmi szervezetek tevékenységének támogatásában.”

Szakemberképzési és pénzügyi ismeretterjesztési tevékenység folytatása, illetőleg támogatása, az értékteremtésben és értékmegőrzésben való aktív közreműködés, valamint a jóléti, karitatív célú adományozás – mint a társadalmi felelősségvállalás keretében végzett tevékenységek – az MNB önként vállalt, egyéb feladatai közé tartoznak. A törvény – a korábbi szabályozástól eltérően – taxatíván meghatározta a jegybank egyes bevételeit. Ezek között – szokatlan szabályozási megoldással⁶ – megjelölte a bírságbevételek célhoz kötött felhasználásának lehetőségét, és a teljes körű felhasználáshoz egyfajta érdekeltséget kapcsolt⁷. A 170. § (3) bekezdése szerint „Az MNB által ki-
szabott bírságból származó bevétel

- a) közgazdasági, pénzügyi szakemberképzés elősegítésére, támogatására,
- b) közgazdasági, pénzügyi, valamint interdiszciplináris kutatások elősegítésére, támogatására,
- c) a pénzügyi kultúra erősítésére, terjesztésére, a pénzügyi tudatosság fejlesztésére, valamint ezen célok elősegítésére, így különösen a kapcsolódó oktatási és kutatási infrastruktúrára,

⁵ 2013. évi CXXXIX. törvény a Magyar Nemzeti Bankról

⁶ Az EU pénzügyi rendeletében (*Financial Regulation*) is deklarált, általánosan elfogadott költségvetési szabály az ún. globális fedezet elve (*Principle of universality*), ami szerint nem lehet előre meghatározott bevételből előre meghatározott kiadást finanszírozni, mert az összes bevétel forrása az összes kiadásnak (*total revenue shall cover total payment appropriations*), illetőleg kiadások teljesítését meghatározott bevételekhez kötni.

⁷ A törvény 170. § (2) bekezdése a bírságbevételek más célú felhasználását nem is tette lehetővé, mert a fel nem használt összeg eredménytartalék javára történő elszámolását írta elő.

*ra fejlesztésére,
d) alapítványi támogatásra, valamint
e) karitatív célra
fordítható.”*

A Magyar Nemzeti Bank törvényesen folytat támogatási tevékenységet. Nincs jele annak, hogy ezzel elsődleges céljainak elérését, alapvető feladatainak ellátását veszélyeztetné. Támogatási tevékenységét Társadalmi Felelősségvállalási Stratégiája alapozza meg, amit országgyűlési határozat legitimál.⁸

A támogatási tevékenység belső szabályozása

A támogatásokkal kapcsolatos belső szabályozás a vizsgált időszak nagyobb részében még nem volt kellően összehangolt, áttekinthető és részletes. A 2016. év végére a **Szervezeti és Működési Szabályzat** a támogatási keretekkel gazdálkodó bizottságok alapvető feladatait (valamint a közreműködő szervezeti egységek teendőit) meghatározta, miként működésük célját, a támogatási kérelmek kezelését, a döntések és a támogatási szerződések előkészítését, a kedvezményezettek elszámoltatását, az adminisztrációs és titkársági teendőket ellátó szervezeti egységek kötelezettségeit is. Az egyes belső működési kérdésekről szóló **elnöki utasítás** a támogatási tevékenység célrendszerét, a támogatásokkal kapcsolatos hatásköröket, a bizottságok személyi összetételét, döntéshozatali rendjét és beszámolási kötelezettségét szabályozta, és kijelölte a titkári, pénzügyi és adminisztrációs feladatokat ellátó szervezeti egységet. Az **Ismeretterjesztési és Támogatási Bizottság (ITB) ügyrendje** részletesen leírta a bizottság jogállását, összetételét, jog- és hatáskörét, a bizottsági ülések rendjét és az ülésekről készülő jegyzőkönyvek tartalmát, a döntések előkészítését, a támogatási alapelveket, a bizottság határozatairól szóló tájékoztatási kötelezettséget, valamint a titkársági feladatokat. Az ITB ügyrendjének függelékét alkotó **támogatási kézikönyv** meghatározta a támogatási kérelmek benyújtásával kapcsolatos részletes követelményeket, a bizottsági döntések előkészítésénél figyelembe veendő szempontokat (külön kitérve a monetáris finanszírozás tilalmának érvényesítésére), a támogatási szerződés előkészítési feladatait, a támogatás felhasználásáról készítendő pénzügyi elszámolás és szakmai beszámoló elkészítésével és

⁸ Az MNB 2014. és 2015. évről szóló üzleti jelentése és beszámolója elfogadásáról hozott 58/2015. (XI. 24.) OGY határozat és 6/2017. (III. 10.) OGY határozat.

elfogadásával kapcsolatos előírásokat, valamint a támogatási célú kifizetések nyilvánosságra hozatalának rendjét.

A 2013 júniusában létrejött Közgazdasági Gondolkodás Támogatásának Tanácsa, valamint Ismeretterjesztési és Jóléti Bizottság két hónappal későbbi összevonásával létrehozott ITB működési kereteit az utasítás 2013. november 1-től hatályos szövegén vezették át. Az ITB szabályozott eljárásától eltérő esetekre vonatkozó hatásköri és eljárási kérdéseket csak a 2016. szeptember 28-ától hatályos utasítás írta elő. Az előtérbe került kulturális célú támogatási jogcím szintén ekkor került az elnöki utasításba.

A 2013 közepéig működő Támogatási bizottság és Tudományos bizottság hatáskörét, összetételét, működési rendjét és az alkalmazandó támogatási elveket elnöki határozatok hagyták jóvá, és azok nem öltöttek ügyrendi formát. A Közgazdasági Gondolkodás Támogatásának Tanácsa és az Ismeretterjesztési és Jóléti Bizottság esetében hasonló volt a helyzet azzal a különbséggel, hogy a határozatot az igazgatóság fogadta el. A két bizottság összevonását követően, 2013 augusztusától működő ITB-re vonatkozó aktualizált határozat nem született. Az új összetételű ITB-ben a jegybanki alapfeladatot ellátó egyes területek vezetői (a monetáris politikáért, pénzügyi stabilitásért és hitelösztönzésért felelős alelnök, a statisztikáért felelős alelnök, a monetáris politikáért felelős ügyvezető igazgató és a pénzügyi stabilitásért és hitelösztönzésért felelős ügyvezető igazgató) már nem kaptak szerepet.

Az egyes belső működési kérdésekről szóló elnöki utasítás viszonylag gyakori módosításai többnyire nem érintették a társadalmi felelősségvállaláshoz kapcsolódó támogatási tevékenységet. A releváns módosítások a hatáskörök átrendezésével, a támogatási kerettel gazdálkodó bizottságok és személyi összetételük átalakításával, a bizottságok működési jellemzőinek változtatásával voltak kapcsolatosak.

A 2014-2016. években az MNB számos „stratégiai együttműködési megállapodást” kötött. Ezek többségének – illetőleg a felsőoktatási intézményeknek nyújtott támogatások (mint pl. a kiválósági ösztöndíj) egy részének – előkészítése, döntési és lebonyolítási folyamata nem a hatályos elnöki utasításban a támogatásokra vonatkozó eljárási szabályok szerint történt. Az együttműködési megállapodásokat nem előzte meg a kedvezményezettek támogatási kérelme és annak bizottsági elbírálása. Az együttműködő partnerek körét az igazgatóság (például 2013 decemberében) az ITB indokolást nem tartalmazó javaslata alapján határozta meg. A felsőoktatási intézményi támogatások esetében az igazgatósági döntés előterjesztője – az ITB helyett – az Oktatási igazgatóság volt. E szabályozási hiányosságot a Belső ellenőrzési főosztály 2016. évi vizsgálata állapította meg.

A 40/2015. számú vizsgálati jelentés szerint: „Az MNB által nyújtott támogatásokra vonatkozó

belső szabályzatok áttekintése során azt tapasztaltuk, hogy

- a) az MNB-n belül a Pénzügyi Fogyasztóvédelmi Központ (PFK) és a Kommunikációs és pénzügyi ismeretterjesztési igazgatóság (KPI) van nevesítve a támogatások adminisztrációs feladatainak ellátása terén (Egyes belső működési kérdésekről szóló elnöki utasítás), míg a gyakorlatban egyes esetekben egyéb szervezeti egységek is részt vettek támogatási feladatok ellátásában;*
- b) vannak az MNB Alapokmányából levezetett, a 2014 júniusában kihirdetett Társadalmi Felelősségvállalási Stratégiában (CSR) és az ITB ügyrendben írásban lefektetett, igazgatóság által jóváhagyott alapelvek, valamint támogatási szempontok, azonban a működő gyakorlat alapján a bejövő kérelmek kezelésére vonatkozó szabályok nem kellően részletesek, az ügykezelés nem minden esetben egységes;”*

Az ITB 2014 januárja óta rendelkezik ügyrenddel, amit 2015. májusáig maga hagyott jóvá, ezt követően az igazgatóság szentesítette. Egyes hatásköri előírások a 2014. március és 2016. szeptember közötti időszakban nem voltak összhangban az „*egyres belső működési kérdésekről*” szóló elnöki utasításban, valamint az igazgatóság ügyrendjében foglaltakkal.

Az elnöki utasítás a bizottság hatásköröként határozta meg az egyes támogatási kérelmek elbírálását, és annak függvényében a támogatás mértékére és formájára vonatkozó döntést. Az ITB 2014. március 4-étől hatályos ügyrendje ezzel szemben a bizottság üléseiről és határozatairól a kérelmezőknek szóló tájékoztatást – az erre vonatkozó szakaszában – az igazgatóság jóváhagyásától tette függővé. Az ITB ügyrendjéből hiányzott az igazgatóság ügyrendjének azon előírására történő hivatkozás, hogy az igazgatóság hatáskörébe tartozik *„az éves gazdálkodási tervben nem szereplő egyéb, 30 M Ft feletti egyedi, nem üzleti döntések meghozatala”*.

Az elnöki utasítás felhatalmazásának hiánya ellenére a 2014. június 10-étől hatályos ITB ügyrendet a kulturális célú támogatási kérelmek elbírálása és a stratégiai partnerekre vonatkozó javaslattétel jogával egészítették ki. Az ITB 2014. június 10-én tartott üléséről készített jegyzőkönyv szerint az ügyrend nem szerepelt a bizottság napirendjén, és határozat sem született arról. A módosított ügyrendet a bizottsági jegyzőkönyv mellékleteként csatolták az igazgatóság 2014. június 16-i ülésére készített előterjesztéshez, de sem megjegyzést nem fűztek hozzá, sem jóváhagyást nem kértek a módosításokhoz.

A belső szabályok közötti ellentmondásokat „*az egyes belső működési kérdésekről*” szóló elnöki utasítás és az ITB ügyrendjének módosítása szüntette meg. Ennek során hasznosították a Belső ellenőrzési főosztály megállapításait és javaslatait is.⁹ Az ITB ügyrendjéhez függelékként csatolt támogatási kézikönyv részletes előírásokat tartalmaz a kérelmek bizottság elé terjesztésének és a támogatási szerződések megkötésének előkészítéséhez, valamint a szerződésben előírt feltételek és a kedvezményezett részére meghatározott kötelezettségek (elszámolás) teljesítésének nyomon követéséhez és ellenőrzéséhez.

⁹Az MNB támogatási rendszere (40/2015. sz. és 9/2017. sz. vizsgálati jelentések)

A 2014-2016. években a Jogi igazgatóság a monetáris finanszírozás tilalmának alkalmazásában azt tekintette mérvadónak, hogy a támogatást igénylő költségvetési szerv (pl. önkormányzat, színház), állami tulajdonú gazdasági társaság azt a tevékenységet, amire a támogatást kérte – az alapító vagy létesítő okirata szerint – alaptevékenységként, közfeladatként folytatta-e. A jogi véleményezést követően egyes kérelmek elutasítása mellett más esetekben sor került – a támogatási célok megváltoztatását követően – a kérelmek teljesítésére. Ez a gyakorlat nem akadályozta meg azt, hogy az MNB pl. múzeum és más kulturális szervezet számára alaptevékenységként ellátott feladatokhoz is támogatást nyújtson.

A hatályos szabályozás szerint támogatási kérelem kizárólag alapítványtól, egyesülettől, egyháztól és nonprofit gazdasági társaságtól fogadható be (közszektorba sorolt szervezettől nem), amitől azonban az igazgatóság egyedi esetekben eltérhet.

Az MNB támogatási tevékenységének belső szabályozása 2016 végén a feladat- és hatásköröket, felelősséget világosan meghatározta, a követelményekre és a teendőkre vonatkozóan kellően részletes előírásokat tartalmaz.

A támogatás filozófiája, pénzügyi kerete és összetétele

Társadalmi felelősségvállalás

A vizsgált időszakban folytatott támogatási tevékenységet filozófiájában, célrendszerében egymástól jelentősen eltérő stratégiák határozták meg. A 2008 és 2013 között hatályos stratégia szorosabban kötődött a jegybanki alaptevékenységhez, a szervezet belső működéséhez és a környezetével való viszonyhoz. A Köztudatos jegybank néven 2008-ban jóváhagyott társadalmi felelősségvállalási stratégia arra helyezte a hangsúlyt, hogy a szervezet a működése során figyelemmel legyen tevékenységének társadalmi, szélesebb értelemben vett gazdasági, valamint környezeti hatásaira; lehetőségeihez mérten össztársadalmi jelentőségű ügyeket támogasson, kiemelten a pénzügyi kultúra fejlesztése, a környezetvédelem és a társadalmi egyenlőség területén¹⁰. Stratégiai céllá vált a lakosság pénzügyi kultúrájának fejlesztése, aminek a megvalósításához az MNB a saját programok (tanárok és diákok oktatása, továbbképzése, vetélkedők rendezése, a Látogatóközpont működtetése stb.) mellett különféle – pénzügyi ismeretterjesztést szolgáló – rendezvények, kiadványok, valamint alapítványok, hazai és külföldi szakmai szervezetek számára folyósított támogatást. 2010-2013 között évente 204-266 millió forintot adott a kedvezményezetteknek.

(1. sz. melléklet)

A 2013 decemberében jóváhagyott társadalmi felelősségvállalási stratégiája szerint a jegybank a Pallas Athéné Közgondolkodási Programja – elsősorban alapítványai útján történő – megvalósítása mellett közvetlenül is szerepet kíván vállalni az értékteremtésben, a nemzeti értékek, a szellemi és kulturális örökség megőrzésében, az értékek közvetítésében. Karitatív célú adományozással és önkéntes tevékenységgel pedig hozzá kíván járulni a közösségépítéshez, a hátrányos helyzetű emberek és csoportok életminőségének, esélyegyenlőségének javításához, valamint a rendkívüli élethelyzetek okozta nehézségek enyhítéséhez.

Pénzügyi keretek

A CSR-stratégiában célként megjelölt értékteremtésre, értékmegőrzésre, kultúra-támogatásra a

¹⁰ Lásd: Az MNB 2012. évi éves jelentése (4. pont)

törvényi előírások a bírságbevételekből nem biztosítanak lehetőséget. A hatályos jegybanki törvény nem zárja ki azt, hogy a 170. § (3) bekezdésében meghatározott támogatási lehetőségek kihasználása érdekében szükséges ráfordítások köre más forrásokból bővíthető legyen. Ez a körülmény – a rendelkezésre álló dokumentumok szerint – az MNB számára nem vetett fel problémát, ezért az igazgatóság úgy döntött, hogy társadalmi felelősségvállalási stratégiája megvalósításának finanszírozására további anyagi forrást is igénybe vesz. Döntését elsődleges céljai megvalósításának és alapvető feladatai ellátásának veszélyeztetése nélkül érvényesített gazdálkodási függetlenségével, abból fakadó kompetenciájával, valamint a bírságbevételek bizonytalanságával, hosszabb távon várható csökkenésével indokolta.¹¹ Az éves bírságbevételek és a támogatásokra fordítható pénzügyi keretek viszonyát ugyanakkor nem tisztázta.

1. táblázat

Bírságbevételek és támogatások (millió Ft)

Megnevezés	2014	2015	2016
Éves bírságbevétel ¹²	2 425,2	1 122,3	1 351,7
Összes kifizetett támogatás	2 589,5	2 585,3	2 392,3
Ebből: törvényben nevesített támogatásra fordítva	1 465,7	1 474,2	1 101,7

A 2014-2016. évekre vonatkozóan az igazgatóság egy 2013. szeptemberi határozatában a társadalmi felelősségvállalási program éves támogatási keretét évi 600 millió Ft-ban, három évre 1,8 milliárd Ft-ban határozta meg. Ezzel egyidejűleg – meg nem nevezett – támogatási célokra a 2014. évi működési költségterv 5%-ának megfelelő összeget állapított meg¹³.

A jegybank összes működési költsége 2010-2013-ban évi 12-13 milliárd Ft-ot, 2014-2016-ban (összefüggésben az MNB-PSZÁF fúzióval) 35-41 milliárd Ft-ot tett ki. A támogatások aránya 2010-ben még 1,5% volt, ami 2011-ben 1,8%-ra, 2012-ben 2,0%-ra nőtt, 2013-ban 1,9% lett.

A következő két évben az 5%-os arányú pénzügyi keretet a vonatkozó igazgatósági határozatok¹⁴ már a társadalmi felelősségvállalási stratégia forrásaként jelölték meg. A keretösszeg mértékét a költségterv módosítása esetén – a módosított költségvetés alapján számolva – változtatták. Az igazgatóság év közben – figyelmen kívül hagyva saját határozatait – a támogatási keret ettől független emeléséről is rendelkezett; két alkalommal az Értéktár program pénzügyi keretéből törté-

¹¹ Lásd: A Magyar Nemzeti Bank társadalmi felelősségvállalási stratégiája 2014. (1.2. pont)

¹² Forrás: az igazgatóság 2015. február 25-i, 2016. február 24-i és 2017. február 23-i ülésére készített jelentések.

¹³ Az igazgatóság 12/2013. (09. 30.) számú határozata.

¹⁴ Az igazgatóság 291/2014. (12. 15.) számú és 282/2015. (12. 15.) számú határozata.

nő átcsoportosítással¹⁵, háromszor a pénzügyi forrás megjelölése nélkül¹⁶. 2014-ben a bírságbevételek felhasználásáról külön határozatban is intézkedett¹⁷.

2. táblázat

Az igazgatóság által meghatározott támogatási keret és túllépése (millió Ft)

Megnevezés	2014	2015	2016
5 %-os támogatási keret ¹⁸	1 733,3	1 910,5	2 039,7
Az 5%-os keret túllépése	854,6	674,8	352,7
Igazgatósági keretemelés	950,0	1 019,0	650,0

A CSR-stratégiában megfogalmazott célok közül a természeti és az épített környezet iránti felelősség körében felmerült működési és fejlesztési költségeket a jegybank saját ráfordításként számolta el, a munkavállalók iránti felelősségét illetően (a Sportkörnek költségként elszámolt ráfordításokon felül juttatott) támogatással finanszírozta.

A Sportkör finanszírozása 2008 óta történik támogatás formájában. Ennek összege az utóbbi nyolc évben 36,8 és 130,0 millió Ft között szóródott. 2010-2013-ban a Sportkör az összes támogatás egyharmadát (2012-ben a felét) kapta, és a jóléti, karitatív célúnak tekinthető támogatások felét, háromnegyedét reprezentálta.

2014-től az MNB ugyancsak a CSR filozófiájára alapozta támogatási stratégiáját, de azt a korábbi időszakhoz képest egy nagyságrenddel nagyobb pénzügyi forrásokat igénybe vevő, összegében és arányaiban is lényegesen markánsabb mecénási szerepvállalással valószínűsítette meg a kulturális, az egészségügyi, továbbá a hátrányos helyzetű csoportok és más karitatív, jóléti tevékenységek támogatása terén.

A támogatások összetétele

Az MNB 2013-ban és 2014-ben hat Pallas Athéné alapítványának 247 milliárd Ft pénzbeli alapítói vagyont és 2,4 milliárd Ft ingatlanvagyonot adott át. A pénzbeli hozzájárulást 2015-ben és 2016-ban további 12,6 milliárd Ft-tal kiegészítette. A társadalmi felelősségvállalási stratégia megvalósítására – 2014-től kezdődően – ezen felül a működési költségterv 5%-ának megfelelő pénzügyi

¹⁵ Az igazgatóság 30/2015. (02. 25.) számú és 176/2016. (09. 27.) számú határozata.

¹⁶ Az igazgatóság 290/2014. (12.15.) számú, 222/2015. (09. 29.) számú és 282/2015. (12. 15.) számú határozata.

¹⁷ Az igazgatóság 104/2014. (05. 14.) számú határozata.

¹⁸ Az MNB éves jelentéseiben "módosított működési költségterv" megnevezésű adatokkal számolva.

keretet hagyott jóvá. Közvetlen pénzbeli támogatás formájában – képzési és pénzügyi ismeretterjesztési, kulturális, valamint jóléti és karitatív célokra – az utóbbi három évben évente 2,4-2,6 milliárd forintot költött, egy nagyságrenddel meghaladva ezzel a 2013 előtti szintet.

A 2010-2012. években a jegybankszakmai területen a támogatások a tudományos szervezetek (kutatóintézetek, hazai és nemzetközi egyesületek, szövetségek), közgazdasági tartalmú kiadványok, folyóiratok, szakkollégiumok, konferenciák és egyéb rendezvények finanszírozását célozták. A pénzügyi ismeretterjesztés jellemzően a Pénziránytű Alapítvány és a Pénzügyi Kultúra Fejlesztéséért Alapítvány támogatásán keresztül valósult meg. (Ilyen jogcímen számolták el például a Látogatóközpontot felkereső diákok utazási költségeinek megtérítését is.)

A 2010-2012. évi támogatások nagyjából fele-fele arányban oszlottak meg a jegybankszakmai és a pénzügyi ismeretterjesztési célok között. Ezek súlya a vizsgált időszakot megelőzően – a 2006. évi 13 %-ról – fokozatosan nőtt a 2010. évi 50 %-ra, összege pedig közel háromszorosára emelkedett. 2013-ban az e célokra fordított támogatások aránya 30% körüli szintre csökkent, amit a Pénzügyi Kultúra Fejlesztéséért Alapítvány megszüntetése, a Pénziránytű Alapítvány támogatásának méréselése és az utazási költségtérítés elszámolásának megváltoztatása együttesen idézett elő.

A társadalmi egyenlőség elősegítése jegyében jóléti, karitatív célokra a 2010-2011. évi támogatások felét, 2012-2013-ban ennél is nagyobb arányát fordította. (Saját sportkörének támogatása nélkül az arány 12 és 30 % között mozgott.) A karitatív célú adományok jellemző csatornája a jegybank által alapított Közjóért Alapítvány évi 7,6-17,2 millió Ft-os támogatása, állandó kedvezményezettje pedig a Nemzetközi Gyermekmentő Szolgálat volt évi 15-20 millió Ft-os juttatással. 2013 utolsó hónapjaiban más egyesületek, alapítványok jelentek meg kedvezményezettként, növelve a karitatív célú támogatások súlyát.

A Nemzetközi Gyermekmentő Szolgálattal az MNB 2007 februárjában kötött határozatlan idejű támogatási szerződést, amelyben vállalta, hogy évente 15 millió Ft-tal járul hozzá a szervezet azon tevékenységéhez, amely a beteg, éhes, állami gondozott és egyéb okból hátrányos helyzetű gyermekek támogatására, a gyermekegészségügyi és fogyatékos gyermekek fejlesztésére fenntartott intézetei működtetésére irányul. 2009-ben a Magyar Koraszülött Alapítvány és a Magyar Vakok és Gyengénlátók Országos Szövetsége kapott egyenként 18,7 millió Ft-os támogatást. (A jóléti és karitatív célú támogatások összege és aránya mégsem nőtt ebben az évben, mert a Sportkör finanszírozása visszaesett.)

2013-ban a Nemzetközi Gyermekmentő Szolgálat mellett a Nagycsaládosok Országos Egyesülete és 7 alapítvány (pl. Szemem Fénye - A Beteg Gyermekekért Alapítvány, Csodalámpa Óhaj-Sóhaj

Kívánságteljesítő Alapítvány, Hallgass A Szívedre Alapítvány) kapott évi 1-3 millió Ft közötti támogatást.

Az MNB egyedüli alapítója a Közjóért Alapítványnak, melynek célja természetes vagy jogi személyek részére elsősorban szociális, humanitárius jellegű támogatások nyújtása, eseti kérelmek, illetve az Alapítvány által meghirdetett pályázatok alapján¹⁹.

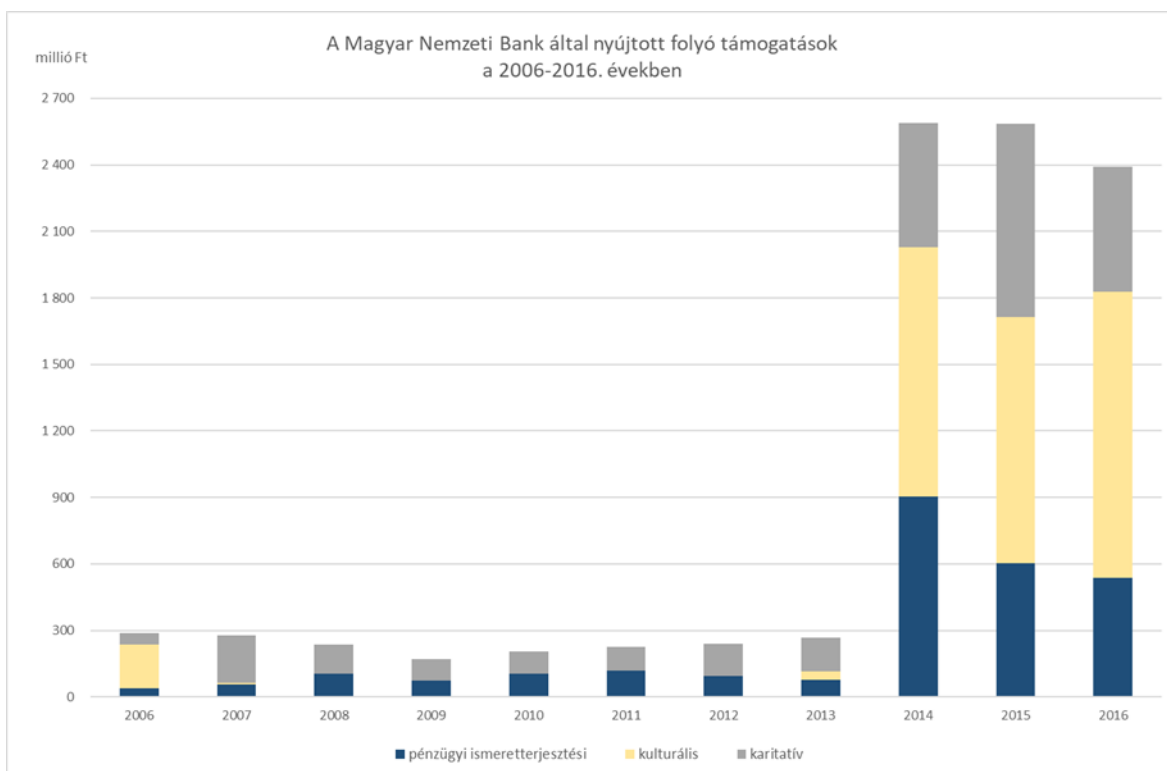
2006-ban a jegybank 32,3 millió Ft-tal, 2007-ben 19,5 millió Ft-tal (az Alapítvány közbeiktatásával) támogatta a nyugdíjasait. A 2007. évi alapítványi támogatás 84%-át (az az évi összes jegybanki támogatás 60%-át) a politikai üldöztetést szenvedettek kárpótlása címén juttatott, 166,0 millió Ft összegű támogatás jelentette (amiről sem az éves jelentésekből, sem egyéb helyről nem lehetett további információhoz jutni).

A 2008. évi stratégiában a kulturális értékek védelme és gyarapítása nem jelent meg, és az MNB 2009-től 2013 közepéig – a Magyar Nemzeti Múzeumnak átadott érmeiken túl – nem is juttatott pénzeszközt a kultúra támogatására. A mecénási szerep 2013. második félévétől jelent meg ismét a jegybank támogatási rendszerében, gyakorlatilag a képzési, pénzügyi ismeretterjesztési célú támogatások rovására. A 2013. augusztus és október hónapokban született döntések ugyanakkor e támogatásokat karitatív célúnak tüntették fel, mivel az MNB 2013 őszén hatályos támogatási elvei a kulturális célú adományozásra nem adtak lehetőséget.

Kulturális célokra – egyebek között zenei és képzőművészeti eseményekre, fesztiválokra, lapkiadásra, egyházi épületek felújítására – az MNB 2006-ban még viszonylag magas összeget fordított. Az összesen 197,9 millió Ft támogatás fő kedvezményezettje a Szépművészeti Múzeum és a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem volt (98,6 millió Ft-tal, illetve 27,8 millió Ft-tal). 2013-ban hat kedvezményezett jutott összesen 38,5 millió Ft támogatáshoz. A támogatások szobrok felállításához, illetőleg felújításához, irodalmi és családi folyóiratok megjelentetéséhez, fiatal művészek alkotómunkájához és középiskolai hagyományörzéshez járultak hozzá.

A stratégiai célrendszerben végrehajtott hangsúlyeltolódás, a mecénási szerepkör előtérbe helyezése a támogatási jogcímek egymáshoz viszonyított arányát gyökeresen átrendezte, a megvalósításhoz rendelt pénzügyi források nagyságrenddel történt megemlése az egyes támogatási jogcímek pénzügyi kereteit többszörösére növelte.

¹⁹ Forrás: a Magyar Nemzeti Bank társadalmi felelősségvállalási stratégiája 2014. - 2.2.1.1 pont

A képzési, pénzügyi ismeretterjesztési célú támogatások a korábbi évek 100 millió Ft körüli szintjéről 500 millió Ft-ot meghaladó szintre nőttek, 40-50%-os részesedésük mégis 22-35%-ra esett vissza. A jóléti, karitatív célú támogatások 560-ról 2015-ben már 870 millió Ft fölé emelkedtek, de arányuk valamelyest mégis csökkent.

A képzési, pénzügyi ismeretterjesztési célú támogatások 2014-ben 900 millió Ft fölé futottak fel, ami azzal függ össze, hogy az MNB 424,0 millió Ft-ot adott át – a hazai lakosság pénzügyi kultúrájának és pénzügyi tudatosságának fejlesztése céljából folytatott programok finanszírozására – a Pénziránytű Alapítványnak, mintegy „feltőkésítve” azt. (2013-ban az alapítvány támogatására még 24,0 millió Ft-ot, 2016-ban már csak 1,2 millió Ft-ot fordított a jegybank, 2015-ben pedig már nem folyósított támogatást.)

2014-ben az összes támogatás a korábbi időszakhoz képest egy nagyságrenddel emelkedett, amit alapvetően a kulturális célú juttatások robbanás-szerű megnövelése idézett elő. Az MNB támogatási rendszerén belül – az új értelmezést kapott CSR bázisán – ugyanis értékteremtés, értékmegőrzés címén a megelőző évekhez képest új elemként jelent meg a kultúra-támogatás, ami az évi 1 milliárd Ft fölötti összegével meghatározóvá vált. A 2014-2016. évi támogatások mintegy fele erre a területre irányult, azokból már 2014-ben 27 szervezet részesült, számuk a következő évben még emelkedett. (2. sz. melléklet) A pénzügyi ismeretterjesztési és karitatív jogcím esetében is

többszörösére nőtt a támogatott szervezetek és események száma, bővült a támogatások tartalma is.

3. táblázat

A kedvezményezett szervezetek számának (a támogatások összegének) alakulása

Megnevezés	Jegybankszakmai, pügyi ismterjesztési célú juttatásban részesült	Kulturális célú juttatásban részesült	Jóléti, karitatív célú juttatásban részesült	Összesen (millió Ft)
2006	25 (39)	21 (196)	7 (53)	53 (288)
2010	31 (103)	-	4 (101)	35 (204)
2013	22 (77)	7 (38)	9 (124)	38 (239)
2014	29 (905)	27 (1 124)	34 (560)	90 (2 589)
2015	18 (601)	31 (1 111)	31 (872)	80 (2 585)
2016	47 (537)	25 (1 291)	30 (564)	102 (2 392)

2014-2016-ban százmilliós nagyságrendű támogatásban részesült a Szépművészeti Múzeum, a Művészetek Palotája, az Operaház és a Szentendrei Skanzen, továbbá a Budapest I. kerületi önkormányzat is. 2016-ban az általános célú (a pénzügyi kultúrához közvetlenül nem kapcsolható) támogatások összege már megközelítette az 1,3 milliárd forintot. Ezt a támogatási jogcímet a jegybanki törvény 170. § (3) bekezdése – eltérően a másik kettőtől – nem nevezi meg.

A támogatási rendszert 2014-ig az eseti támogatások jellemezték. Pályázati rendszert az MNB csak konferenciák rendezése és a felsőoktatási szakkollégiumok körében, 2016-tól az ún. Kiválósági Ösztöndíj program keretében működtetett. Ezt a modellt 2014-től a három évre szóló, ún. stratégiai partneri és a jellemzően két évre szóló szerződéses kapcsolatok egészítették ki, amelyek a támogatási lehetőségek növekvő hányadát kötötték le. Az elkötelezettség mértéke a közép-távon biztos pénzügyi forrásra számító kedvezményezetttek számára kockázatot jelenthet.

2013-2016 között az MNB 27 szervezettel kötött hároméves stratégiai megállapodást, és további 8 szervezettel – jellemzően két évre vonatkozó – szerződést. A stratégiai partnerek kétharmada kulturális területen működik. A 2-3 éves szerződéses kapcsolatokból származó kötelezettségek teljesítésére évente 952,5 és 1306,4 millió Ft közötti összeget, 2014-ben az összes támogatás 37, 2016-ban már 56%-át fordították.

A támogatások nagysága az utóbbi években – mind azok összegét és arányát, mind a rendszeresen támogatottak körét és tevékenységét tekintve – korábban nem tapasztalt méreteket öltött. A stratégiai megállapodásokkal nőtt a rendszeresen kedvezményezett szerve-

zetek száma.

A kérelmek elbírálása, a szerződések szabályszerűsége

A 2010-2016. években az MNB társadalmi felelősségvállalási stratégiáinak megvalósításához kapcsolódó támogatási keretek felett rendelkező bizottságok a szabályozott eljárási rendnek megfelelően döntöttek a támogatási kérelmek elfogadásáról vagy elutasításáról. Döntéseiket a bizottsági ülésen – esetenként ülésen kívüli írásbeli szavazással – többnyire egyhangúan hozták meg, és – a Tudományos bizottság kivételével – a bizottsági ülésről készített jegyzőkönyvben rögzítették. A Tudományos bizottság a döntéseit – gyakran részletes indokolással ellátott – határozatok formájában foglalta írásba.

A Tudományos bizottság és a Támogatási bizottság üléseihez nem készítettek írásos előterjesztést. A támogatási keret nagysága és a korlátozott számú támogatási kérelem miatt a kérelmek előszűrésének, szelektálásának hiánya nem okozott aránytalan terhet a bizottsági tagoknak. A jegybankszakmai, pénzügyi ismeretterjesztési támogatást igénylő szervezeteket a bizottsági tagok szakmai tevékenységük révén ismerték. A karitatív támogatást kérő újabb szervezetek alacsony száma minimális szinten tartotta annak kockázatát, hogy a bizottság jogosulatlanok számára ítéljen meg támogatást.

A szakmai vagy pénzügyi szempontból hiányos kérelmek elbírálását a bizottságok felfüggesztették, és csak a hiánypótlást követően döntöttek róluk. A Tudományos bizottság a támogatási kérelmek háromnegyedét pozitívan bírálta el, de ezek közel 40%-át csökkentett összegben hagyta jóvá. A Támogatási bizottság az általa tárgyalt kérelmek közel 60%-át (amelynek döntő többsége magánszemélytől származott) a Közjóért Alapítványnak továbbította. A saját hatáskörben elbírált támogatási kérelmek kevesebb mint egyharmadát fogadta el, közel 90%-ukat az igényelt összeggel.

A Tudományos bizottság 2010 januárjától 2013 februárjáig 146 támogatási kérelmet bíralt el. 111-et javasolt támogatásra, ebből 44-et a kérelemnél alacsonyabb összegben. Az elutasított kérelmek száma 35 volt. A Támogatási bizottság ebben az időszakban 167 kérelemről tárgyalt, közülük 96-ot a Közjóért Alapítványhoz továbbított. Az elbírált kérelmek közül 23 esetében a kért támogatást teljes, 3-nál csökkentett összegben hagyta jóvá. Az elutasított kérelmek száma 45.

A bizottsági döntések motívumai a 2010-2012. években és 2013 február végéig a Tudományos bizottság tekintetében – mind az elfogadó, mind az elutasító határozatok esetében – a határozatok részletes indokolásának köszönhetően jól rekonstruálhatók voltak. A Támogatási bizottság – táblázat-szerűen készített – jegyzőkönyvei viszont az indoklást csak egy-egy tőmondatban rögzí-

tették. Mindkét bizottság alapelvként a támogatni kért tevékenység vagy esemény jegybanki tevékenységhez való illeszkedését érvényesítette a döntéseiben. A szakkollégiumi és konferencia támogatásoknál a pályázatokban is meghirdetett szempontoknak megfelelően értékelték a kérelmeket.

Ebben az időszakban – a dokumentumok szerint – nem kérték ki a jogászok véleményét a monetáris finanszírozás tilalmával összefüggésben, így előfordult – nem jelentős összegben – a tilalmat sértő támogatás. A Tudományos bizottság 2011-ben az ELTE Társadalomtudományi Karán tervezett közgazdasági elemző mesterképzés tananyagának elkészítéséhez hagyott jóvá 7 350 ezer, három évre 22 050 ezer Ft támogatást. Az akkor hatályos felsőoktatási törvény²⁰ 4. § (1) bekezdése és az ELTE alapító okiratának 4.3 és 6.3 pontja szerint – a gazdaságtudományok területén (is) – a mesterképzés alaptevékenységnek számított.

Az igazgatóság 2013 júniusában úgy határozott, hogy a már jóváhagyott, de még ki nem fizetett támogatások alapjául szolgáló kérelmeket az akkor megalakuló bizottságoknak újra kell tárgyalniuk, ami szakadást okozott a támogatási tevékenység folyamatosságában. A szűk két hónapig névlegesen fennálló bizottságok tevékenységéről nem áll rendelkezésre dokumentum. A támogatási kérelmek elbírálása 2013 február végét követően csak augusztusban, az ITB működésének megkezdése után folytatódott.

A két bizottság összevonásával 2013 augusztusában létrehozott ITB testületi működése a bizottsági ülésekről készített jegyzőkönyvek alapján jól nyomon követhető. A jegyzőkönyvek viszonylag részletesen leírták a kérelmet benyújtó szervezetekre vagy személyekre vonatkozó háttérinformációt, a kérelem célját és összegét, valamint az esetleges előzményeket (korábbi kérelmek, bizottsági döntések, támogatások). A bizottsági ülések előkészítését végző Kommunikációs és pénzügyi ismeretterjesztési igazgatóság a költségvetési szervek és közalapítványok eseti támogatási kérelme esetén megkérte a Jogi igazgatóság állásfoglalását a monetáris finanszírozás tilalmával összefüggő kérdésben. A szakmai tárgyú kérelmekről többnyire kikérték a Kutatási főosztály véleményét. A szervezetek által benyújtott kulturális és karitatív célú kérelmeknél az értékteremtés, értékmegőrzés, illetőleg a segítségnyújtás társadalmi jelentőségének, súlyának objektív elbírálása megalapozásához viszont sem az Igazgatóság, sem az ITB nem igényelt szakértői közreműködést.

²⁰ 2005. évi CXXXIX. törvény a felsőoktatásról

Az ITB a 2013 augusztusától 2016 végéig megtárgyalt támogatási kérelmek ötödét a Közjóért Alapítványnak vagy valamelyik Pallasz Athéné alapítványnak továbbította. A magánszemélyektől érkezett adományozási kérések áthelyezésénél a bizottság következetesen járt el. A szervezetek karitatív, pénzügyi ismeretterjesztési vagy kulturális célú támogatási kérelmei befogadásának vagy valamely alapítványhoz továbbításának döntési gyakorlata viszont nem volt átlátható. Az e döntéseknél alkalmazott szempontok a dokumentumokból nem voltak megismerhetők, mert a jegyzőkönyvek a döntések indokait nem tartalmazták. E gyakorlat a támogatási rendszerben elmentmondásokhoz és a jegybanki alapítványokkal való átfedésekhez vezetett.

Néhány példa az alapítványoknak továbbított kérelmekből:

A Széchenyi István Szakkollégium 2015-ben négy évre 88,5 millió Ft, a Jézus Társasága Alapítvány 2016-ban három évre 89,7 millió Ft támogatást kért szakkollégiumi programokra. A szakkollégiumokat az MNB hagyományosan támogatta, de ezekben az esetekben a kérelmeket – indoklás nélkül – a Pallas Athéné Domus Scientiae Alapítványhoz továbbították.

Az ITB a hátrányos helyzetű családok, gyermekek számára különböző eseményekre (táborozás, nyaralás, gyermeknap, karácsony stb.) az éves támogatási keretből számos esetben juttatott karitatív célú támogatást. A Gyermekszív Nagycsaládosok Egyesülete (összeg nélküli), a Csemete Alapítvány 5 millió Ft-os, a Sérült Test és Értelem Harmóniája Alapítvány 0,5 millió Ft-os 2014. évi; a Sérült Test és Értelem Harmóniája Alapítvány 0,5 millió Ft-os, a Fővárosi Gyermekvédelmi Szakszolgálat 2,4 millió Ft-os, a Dr. Meggyes Pro Vobis Alapítvány 4 millió Ft-os 2015. évi; a Mentor Alapítvány 5,1 millió Ft-os, a „Gyógyító József” – DMD-Izombeteg Gyermekek Alapítványa 4 millió Ft-os 2016. évi stb. támogatási kérelmét a Közjóért Alapítványnak adta át.

Szintén a Közjóért Alapítványhoz továbbították pl. 2014-ben a Magyar Daganatos, Leukémiás Gyermekek Alapítvány 1 millió Ft-os és a Gyermekkor Alapítvány 6,8 millió Ft-os kérelmét orvosi műszerek beszerzésének karitatív célú támogatásához, miközben egyes stratégiai partnerek és egyedi kedvezményezettek ilyen célra az MNB támogatási keretéből jutottak hozzá az adományhoz.

Az ITB több köztéri szobor felállításához járult hozzá támogatással, a Rotary Club Budapest-Duna Alapítvány 2015. évi – hasonló célú – 20 millió Ft-os kérelmét mégis a Pallas Athéné Geopolitikai Alapítványnak küldték tovább. Ez az alapítvány kapta meg az Econventio Kerekasztal Közhasznú Egyesületnek a – jegybanki alapfeladathoz illeszkedő – pénzügyi ismeretterjesztési célú 2015. évi 160 millió Ft-os támogatási kérelmét, holott még hatályos szerződése is volt – egy korábbi támogatás kapcsán – az MNB-vel.

A Minden Baleseti Sérült Gyermekekért Alapítvány 2015. évi tanfolyam-szervezési, orvosi eszköz beszerzési, adatbázis-kiépítési és kiadvány-terjesztési célú, 3 millió Ft-os kérelmét az ITB a Közjóért Alapítványnak továbbította. A 2014. évben, részben hasonló célokra 3 millió Ft, és 2016-ban – a 2015. évvel megegyező célokra – 5 millió Ft karitatív támogatást viszont az MNB támogatási keretéből engedélyezett.

Az ITB a beérkezett támogatási kérelmek több mint felét, az elbírált kérelmek kétharmadát utasította el. A jóváhagyott kérelmek 93%-ánál a kérelem szerinti összeget fogadta el, és csak 7%-ánál döntött az összeg csökkentéséről. (Előfordult, hogy a módosított támogatási kérelemben szereplő

összegnél több támogatást hagyott jóvá és fizetett ki.) A támogatási kérelmek elbírálásának eredményeként született valamennyi bizottsági döntést javaslatként fogalmazták meg. A hatáskörök tisztázását és az ügyrend 2016. szeptemberi módosítását követően a 30 millió Ft alatti kérelmek esetében a döntési jogot az ITB már saját hatáskörben gyakorolta. Az igazgatóság egyebekben minden korábbi bizottsági javaslatot jóváhagyott.

A 2013 augusztusától 2016 végéig tartó időszakban az ITB közel 900 támogatási kérelemről tárgyalt, amiből mintegy 180-at továbbított a jegybanki alapítványoknak. 708 elbíralt kérelemből 464-et nem támogatott. Az elutasítás okát csak azoknál a kérelmeknél rögzítették a jegyzőkönyvekben, ahol a Jogi igazgatóság, a Kutatási főosztály vagy más szervezeti egység szakvéleményt nyilvánított. 226 támogatott kérelemből 18-nál nem fogadták el a megjelölt célok mindegyikét, a megítélt támogatást annak függvényében csökkentették.

A Reformáció 500. évfordulójának megünnepléséért alapítvány az eredeti (2015. októberi) kérelmében egy emlékmű felállítására 90 millió Ft támogatást kért, amit 2016. januári kiegészítésében 70 millió Ft-ra csökkentett. A különbség: 5 millió Ft alapítványi forrás, 6 millió Ft felajánlás a kivitelező vállalkozás részéről - erről írásos nyilatkozatot mellékelte - és 9 millió megtakarítás az alapzat részben eltérő megvalósítása miatt (kő helyett kő burkolatú vasbeton szerkezet). Ezeket a tételeket a 2016. január 20-i ITB előterjesztés is tartalmazta, ennek ellenére 81 millió Ft-os támogatást hagytak jóvá, és ennek megfelelő szerződést kötöttek (csak a 9 milliós kivitelezési megtakarítást érvényesítették). Idézet az ITB jegyzőkönyvből: *„A fentiek alapján 256 millió forint összegű beruházás eredményeként valósulhat meg a reformáció 500. évfordulója méltó megünneplését szolgáló emlékmű, és annak megfelelő környezetet biztosító emlékpark. Ezen költségekből jelenleg összesen 186 millió forint értékű ingatlan, szolgáltatás és forrás áll rendelkezésre Budapest Főváros XVI. kerületi Önkormányzata (mintegy 9.000 m² nagyságú terület rendezése, 500 m² nagyságú telek biztosítása az emlékműfelállításához), illetve egyéb szervezetek (Katedrális Művészeti Bt., BKIK Vállalkozók a Kultúráért Alapítvány, A reformáció 500. évfordulójának méltó megünnepléséért Alapítvány) által.”*

Az éves támogatási keretek jelentős hányadát, 2016-ban már több mint felét (56%-át) lekötő stratégiai együttműködési megállapodások kedvezményezettjeinek többsége egy 2013. decemberi igazgatósági határozat²¹ alapján került a stratégiai partnerek közé. Ezt a javaslatot – a rendelkezésre bocsátott dokumentumok szerint – az ITB nem tárgyalta, támogatási kérelmek nem kapcsolódtak hozzá, következésképpen nem lehet tudni, hogy a stratégiai partnerként feltüntetett 20 szervezetet milyen szempontok és indokok alapján választotta ki az igazgatóság. Nem volt írásos nyoma annak sem, hogy az igazgatósági határozatot kezdeményező előterjesztést a Jogi igazgatóság véleményezte volna. Így fordulhatott elő, hogy a határozat alapján a támogatás közzeladatot finanszírozott.

A 100%-ban állami tulajdonú Művészetek Palotája Nonprofit Kft-vel az MNB 2014 márciusában kötött stratégiai együttműködési megállapodást három évre, évi 152 millió Ft támogatási összeg-

²¹ Az igazgatóság 197/2013. (12. 23.) számú határozata.

re. A 2015-re szóló – a stratégiai megállapodással egyező tartalmú – támogatási szerződés szerint a támogatás a MŰPA profiljába illő kiemelt produkciók megszervezését és létrehozását, ehhez a legmagasabb szintű szakmai környezet biztosítását célozta. A közszférába tartozó szervezetnek az Alapító okirata 3.1. pontja szerinti közfeladata – az előadó-művészeti szervezetek támogatásáról és sajátos foglalkoztatási szabályairól szóló 2008. évi XCIX. törvény 3. § (1) bekezdésében meghatározott – előadó-művészet. A támogatás így közfeladatot finanszírozott, ami tilalomba ütközött.

A költségvetési szervként működő Szépművészeti Múzeummal a stratégiai együttműködési megállapodást és a támogatási szerződést az MNB 2014 februárjában kötötte meg. A megállapodás szerint a gyűjtemény gyarapítására, megóvására (restaurálására), hazai és külföldi kiállításokra, valamint digitalizálási, ismeretterjesztési és infokommunikációs célokra évi 250 millió Ft, három évre 750 millió Ft támogatást nyújt a jegybank. A 2014. évi támogatási szerződés a megállapodás szerinti célokra megbontva határozta meg a 250 millió Ft felhasználásának összetételét. A múzeum gyűjteményének támogatási célként megjelölt gyarapítása, megóvása és kiállításon történő bemutatása, valamint digitalizálása a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről szóló 1997. évi CXL. törvény 42. § (2) bekezdés előírásai alapján a múzeum alapító okirata 4.3.1 pontja szerint alapfeladat. A stratégiai együttműködési megállapodást – a Szépművészeti Múzeum kezdeményezésére – 2016. szeptember végén megszüntették. Az új, 2019-ig szóló megállapodás megkötése a 2016. évi ITB jegyzőkönyvekben csak mint terv szerepelt, de már évi 500 millió Ft-os támogatási összeggel.

A kedvezményezettekkel a támogatási szerződést – eseti kivétellel – a támogatási kerettel gazdálkodó bizottságok döntéseinek, illetőleg – 2013-tól – az igazgatóság jóváhagyásának (és ahol volt, a stratégiai együttműködési megállapodásnak) megfelelő támogatási célok, összegek és időbeli ütemezés szerint készítették el és kötötték meg. A támogatási célok a szerződésekben többnyire kellő részletességgel szerepeltek.

A Budapest Music Center Kft-vel 2014 februárjában – évi 50 millió Ft támogatás mellett, 3 évre szólóan – kötött stratégiai együttműködési megállapodás szerinti támogatási cél a magyar klaszszikus és jazz zenészek, valamint a magyar kortárs zenedarabok adatainak összegyűjtéséhez, valamint nemzetközi viszonylatban is hozzáférhetővé tételéhez történő jegybanki hozzájárulás. Az aznap aláírt támogatási szerződésben a stratégiai együttműködési megállapodás szerinti célok egyike sem jelent meg, helyette lemezek kiadását (4 millió Ft), előadássorozatot (1 millió Ft), stúdió berendezését (41 millió Ft) és koncerteket (4 millió Ft) tartalmazott.

A 2013 előtti szerződések kevesebb, a 2013 őszétől kötött szerződések – amelyekhez kötelező szerződés-sablont alkalmaztak – több jogi lehetőséget biztosítottak az MNB számára ahhoz, hogy a támogatási célok és az elszámolási kötelezettségek nem vagy nem megfelelő teljesítése esetén jogi úton is érvényesíthesse az érdekeit. Ilyenre volt is példa 2015-2016-ban.

A Rajk László Szakkollégium a 2014. évi 10 millió Ft-os támogatásából 1 millió Ft-tal nem számolt el 2015-ben, ezért többszöri írásbeli felszólítást követően az MNB 2016-ban bírósági úton perelte a követelést. A pertől végül elállt, mert a szakkollégium – az MNB számára elfogadható módon – teljesítette az elszámolási kötelezettségét.

A támogatási kérelmek kezelésének és a kedvezményezettekkel történő szerződések köté-

sének áttekinthetősége összességében javuló tendenciát mutat. A támogatási döntések okai és a támogatási kérelmek alapítványok felé továbbításának indokai jellemzően nem voltak átláthatók.

A kedvezményezettek elszámolása és jegybanki elszámoltatása

A 2010-2016. évekre vonatkozóan a kedvezményezettek pénzügyi elszámolása és az azt megalapozó dokumentáció 10%-ot meghaladó arányban hiányzott. A 2010-2012. évi támogatások esetében a szakmai beszámolók több mint negyede (27,8%) nem állt rendelkezésre. (A Kommunikációs és ismeretterjesztési igazgatóság visszajelzéséből következően az utóbbi időszak dokumentumainak hiánya felerészben abból adódik, hogy – a támogatások elszámoltatásával akkoriban foglalkozó, de már eltávozott – munkatárs számítógépéről elmulasztották lementeni és archiválni az ott tárolt iratanyagot és levelezést.) A teljes ellenőrzött időszakban az elszámoltatás során keletkezett iratok (pl. üzenetváltás, felszólítás, az elszámoltatás eredményéről szóló tájékoztatás) közül a Koordinációs főosztály egyet sem, a Kommunikációs és ismeretterjesztési igazgatóság is csak egy csekklistát²² adott át ellenőrzésünknek. A tesztelés az elszámoltatás körülményeire és folyamatára így csak egyedi esetre korlátozottan terjedhetett ki.

Releváns dokumentumok hiányában az elszámoltatást végzők (2013. július 1-ig a Kommunikáció, ezt követően a Kommunikációs és ismeretterjesztési igazgatóság munkatársai) nagyvonalúan jártak el. Az aktuális szerződések teljesítéséről szóló beszámoló és pénzügyi elszámolás helyett elfogadtak például önmagában egy fényképet a támogatott kiadványról, vagy az MNB által adományozott emlékérmék átadás-átvételi elismervényét, a tételes elszámolás helyett bizonylatokkal alá nem támasztott pénzügyi összesítőket.

A pénzügyi elszámolások további 10%-ánál az ellenőrizhetőség feltételei nem voltak biztosítottak, mert például az elszámoláshoz csatolt számlák műszaki tartalma a megrendelések vagy szerződések hiányában nem volt azonosítható; különböző események és a velük kapcsolatos bizonylatok nem voltak párosíthatók; a mellékelt bizonylatok egy része olvashatatlan fénymásolat volt. Az elszámoltatás korrektsége ezekben az esetekben is erősen kétségbe vonható. (Legalább minden ötödik esetben hiányzik a szoros elszámoltatás.)

Az "EURÓPA Rádió" Műsorszolgáltató Nonprofit Közhasznú Kft.-vel kötött támogatási szerződés például a "Gazdaság és erkölcs" címen tervezett 30 részes műsor előállítására biztosított három

²² A csekklista az elszámoltatásnál alkalmazandó szempontokat tartalmazó kérdéssor, amire az elszámoltatást végzőnek pozitív válaszokat kell adnia ahhoz, hogy az elszámolást megfelelőnek értékelje.

millió Ft támogatást. A kérelem szerint a szereplők között megszólalt volna az MNB elnöke, az NGM minisztere és egy sor egyházi főméltóság. A szereplők többségének személye azonban megváltozott (kevesebb magas rangú vendéget értek el). Pénzügyi elszámolásként ugyanazt a táblázatot szerepeltették, mint a kérelemben, a költségeket semmiféle bizonylattal nem támasztották alá. Az ezzel kapcsolatos kérdésre adott – dátum és aláírás nélküli – válasz szerint *“A műsorsorozat keretében ténylegesen megszólaltatott riportalanyok döntő többsége olyan ismert és elismert szaktekin-tély volt, akiknek a véleményét szintén közérdeklődés övezi. Ezért a támogatás felhasználását elfo-gadhatónak ítéltük.”*

A szakmai beszámolók szerint a támogatott szervezetek egy része (11 %) kisebb-nagyobb mér-tékben eltért a szerződésben meghatározott céloktól. Voltak olyan beszámolók, amelyek alapján a szerződésekben rögzített cél(ok) teljesítése nem ítéltető meg. A céloktól való eltérés a 2013 utáni támogatások körében volt nagyobb mértékű. Magasabb (14,5%-os) arányú eltérés a támogatási összegek pénzügyi felhasználásánál volt tapasztalható, amit az elszámoltatást végzők (2013. júli-us 1-ig a Kommunikáció, ezt követően a Kommunikációs és ismeretterjesztési igazgatóság munka-társai) elfogadták anélkül, hogy az egyes támogatási célokra vagy költségnemekre meghatározott összegek átcsoportosítása érdekében a szerződést módosították volna. (Ezen a téren a 2013 előtti elszámoltatási gyakorlat volt elnézőbb.)

Az igazgatóság és az ITB tagjai rendszeres, negyedéves gyakoriságú tájékoztatást kaptak a társa-dalmi felelősségvállalási programhoz kapcsolódó támogatási keret pénzügyi felhasználásáról. Az ITB éves beszámolója a pénzügyi vonatkozásokra korlátozódott. A támogatási célok tényleges teljesítéséről és a teljesített célok társadalmi hasznáról nem készült tematikus összesítés, erre igény sem mutatkozott az MNB igazgatósága részéről.

A 2015 szeptemberétől alkalmazott szerződés-sablon szerint a szakmai beszámoló keretében a támogatási céllal összhangban röviden be kell bemutatni, hogy milyen pozitív hozadéka volt a támogatásnak a támogatott tevékenységére, valamint milyen össztársadalmi haszna volt a támogatás felhasználásának.

Az MNB által folyósított támogatások közpénzek. Ezek felhasználására vonatkozóan az elszámol-tatás (auditálás) kritériumait az adományozó jegybank egyelőre figyelmen kívül hagyja.

2015-ben a MÜPA például 152 millió forint támogatásban részesült, aminek a pénzügyi felhaszná-lásával a kedvezményezett Nonprofit Kft úgy számolt el, hogy csak egy összesítő kimutatást készí-tett az MNB elnöke számára (24 sorban dátum szerint feltüntetve az egyes produkciókra elszámolt költségeit), amihez a cég vezérigazgató-helyettese egy nyilatkozatot csatolt. Kijelentette, hogy a szerződés *„alapján megküldött támogatási elszámolásban feltüntetett összegek a valóságnak megfe-lelnek, és a kapcsolódó bizonylatok teljes körűen rendelkezésre állnak.”* A tételes elszámolás hiányá-val kapcsolatban az ellenőrzést végző szakértő számára az MNB-től (dátum és aláírás nélkül) érke-zett válasz szerint *„Az elszámolás keretében a részletes bizonylatok kiadását a MÜPA üzleti titokra hivatkozva nem látta lehetségesnek, ezt pótolta az említett nyilatkozat.”* Az MNB ezt tudomásul vette,

ami azt jelenti, hogy az elszámolás valódiságáról nem szerzett elegendő bizonyítékot, elmaradt a közpénzkezelés szakszerű elszámoltatása.

A pénzügyi elszámolások jellemzően a támogatás összegénél magasabb pénzügyi teljesítésről adtak számot. Azokban az esetekben, amikor maradvány keletkezett, a kedvezményezettek fele önként visszafizette a fel nem használt támogatást. A másik felénél azonban – a rendelkezésre álló iratok és számviteli adatok alapján – nem volt megállapítható, hogy mi lett – az egyébként nem jelentős összegű – maradványok sorsa.

A támogatási célként meghatározott eseményeken, szakmai és egyéb rendezvényeken az MNB vezetői és munkatársai számos alkalommal megjelentek, ahol személyesen is meg tudtak győződni a támogatás eredményéről. Egyéb – írásban dokumentált – helyszíni ellenőrzést az elszámoltatást végzők a kedvezményezetteknél nem folytattak, helyszíni szemlével általában nem győződtek meg a szerződések teljesítéséről.

A közpénzekkel történő elszámoltatás szemlélete, módszerei nem javultak. A támogatási szerződések teljesítéséről szóló szakmai beszámolók és pénzügyi elszámolások valódiságára, értékelésük, megítélésük szakszerűségére irányuló tesztelés nem adott megnyugtató eredményt.²³ A közpénzek kezelésének alapvető követelménye az átláthatóság és az elszámoltathatóság. A támogatási folyamat leggyengébb láncszeme eddig az elszámoltatás volt, ezért az MNB gazdálkodásának hatékonysága e téren számottevő javításra szorul. (Az Ismeretterjesztési és Támogatási Bizottság ügyrendjének 2016., illetve 2017. évi felülvizsgálata nyomán tett intézkedések – köztük a 3. számú mellékletben bemutatott támogatás-szerződés-minta – ehhez megfelelőnek látszanak.)

²³ A kedvezményezettek elszámoltatásához 2016. szeptember végétől bevezetett csekklista rendszerszerű alkalmazására gyakorlatilag csak 2017-től került sor, amire ez a vizsgálat már nem terjedt ki.

Nemzetközi gyakorlat

A jegybanki apparátus által végzett felmérések eredménye szerint a központi bankok támogatási tevékenysége, társadalmi felelősségvállalási filozófiái között vannak hasonlóságok, átfedések, de a támogatások tematikus kiterjedtsége, és különösen mértéke tekintetében az MNB kivételnek tekinthető.

A tudományos-szakmai támogatások odaítélésének irányelveit²⁴ megalapozó 2011. évi felmérés 15 jegybank és az Európai Központi Bank támogatási, szponzorációs tevékenységére irányult, de a felmérés eredményeit ismertető összesítés nélkülözötte a konkrétumokat, így hivatkozási alapként történő felhasználása vitatható. A felmérést a jegybankok számára megküldött írásbeli kérdésekkel végezték, a válaszokból összesítő értékelés született:

„A következő kérdéseket tettük fel a KBER tagok kutatási, illetve kommunikációs szakterületeinek:

- 1. A bank támogat, illetve szponzorál-e helyi, vagy nemzetközi szakmai intézményeket, rendezvényeket, vagy folyóiratokat?*
- 2. Ha igen, egyedi elbírálás, vagy egy szokásos eljárás alapján? (Pl. nyilvános felhívás útján)*
- 3. Van-e speciális testület ezen döntések meghozatalára?*
- 4. A (pozitív) szponzorálási döntések esetén tesznek-e javaslatot, kérést a szóban forgó tevékenység finanszírozására? Előfordul-e, hogy a támogatást az előmenetel feltételéhez kötik?*

A következő jegybankokból kaptunk válaszokat: cseh, dán, észt, finn, görög, holland, lengyel, lett, luxemburgi, máltai, német, spanyol, svéd, szlovák és szlovén jegybank, illetve az EKB. A válaszokból levonható legfőbb tanulságok az alábbiak:

- 1. A jegybankok gyakorlata igen heterogén a támogatott tevékenységek körét, a döntés mechanizmusát, a támogatások pályáztatását, a kritériumok konkrét rögzítettségét, valamint a támogatás feltételeességét illetően.*
- 2. A legtöbb jegybank támogat valamilyen formában nemzetközi szervezeteket, a saját országukban megrendezésre kerülő rendezvényeket.*
- 3. Szintén jellemző, bár csak kisebb körben a hazai szakmai szervezetek, esetleg kiadványok támogatása.*
- 4. Több jegybank hozott létre átfogó „Research Board”-ot, ami jellemzően kutatási projekteket, kisebb részben akár egyetemi ösztöndíjakat is finanszíroz.*
- 5. Több jegybank is folytat stratégiai jellegű együttműködések a tudományos illetve oktatási szférával.”*

Az MNB hatályos társadalmi felelősségvállalási stratégiáját megalapozni hivatott, 2013. novemberi keltezésű tanulmány²⁵ az elméleti háttérre és az egyes nemzetközi modellekre, valamint a tár-

²⁴ A vezetői bizottság 2011. május 31. ülésére készített előterjesztés 1. sz. melléklete.

²⁵ Az MNB CSR tevékenységét megalapozó háttér tanulmány I. Nemzetközi modellek, példák (2013. november)

sadalmi felelősségvállalás bankrendszeren belüli elterjedésére fókuszált. A tanulmányban az egyes modellekre példaként bemutatott két európai és a kanadai jegybank, egy egyesült államokbeli, jegybanki felelősséget nem viselő nagybank, valamint egy állami tulajdonú japán bank vonatkozó gyakorlata az alaptevékenységükhöz kapcsolódóan több hasonlóságot, a támogatások tekintetében viszont heterogén képet mutatott. A társadalmi felelősségvállaláshoz köthető pénzügyi ráfordítások csak két bank esetében jelentek meg, ott sem teljes körűen és viszonyítási alappal nélkül.

A 2013. évi felmérés szerint a pénzügyi ismeretterjesztés, kutatás és oktatás területén a példaként szereplő bankoknál – a Japán Fejlesztési Bank kivételével – a saját szakemberekkel végzett felvilágosító, tanácsadó, konzultációs tevékenység, valamint internetes oldalak működtetése volt jellemző. A német jegybank működtet az alaptevékenységhez kapcsolódó saját kutatóintézetet, a Bank of America Merrill Lynch pedig Londonban hozott létre társadalmi vállalkozókat – a fenn tartható üzleti vállalkozásokra – kiképző oktatóhelyet. A kanadai jegybank a vállalkozói szellem és üzleti tudás fejlesztését támogatta – 2012-ben 340 millió CAD összeggel – az egyetemi képzésben, valamint a fiatal vállalkozókat tömörítő és a gazdaságfejlesztési alapítványok és rendezvények útján. Az angol, a német és az osztrák jegybank tartott fenn saját (pénz)múzeumot, a német jegybank ezen felül szakkönyvtárat.

Karitatív tevékenységet a tanulmány csak három bank esetében említett. A Bank of America Merrill Lynch 2012-ben 222 millió USD-t fordított saját alapítványán keresztül jótékonyági célokra (amely a bank méretét tekintve nem jelentős összeg). A kanadai jegybank 2012-ben 9,7 millió CAD összegben támogatott nonprofit szervezeteket. Az adományok elsősorban a hátrányos helyzetűek egészségügyi ellátásához, oktatásához és közösségi programjaihoz járultak hozzá. A Japán Fejlesztési Bank esetében a katasztrófaelhárításban való részvételt, a környezeti, társadalmi aktivitásokhoz való hozzájárulást, a dolgozói önkéntességet nevezte meg a tanulmány, mint a felelősségvállalási tevékenység egyik fő pillérét, de összeg nélkül.

A kultúra támogatása a tanulmányban négy bank esetében fordult elő, de ebből kettőnél félrevezető volt a leírás. A Bank of America Merrill Lynch esetében a művészet- és kultúra-támogatás a nagyságrend megjelölése nélkül szerepelt. A kanadai jegybank a művészeti és kulturális adományozói programja keretében a Kanadai Szépművészeti Múzeum egy pavilonjának megnyitását, valamint egy időszakos kiállítás létrejöttét támogatta. A német és az osztrák jegybank gyűjteménygyarapítási célú műtárgy- és érmevásárlásait a tanulmány – a valóságtól eltérően – adományozási és szponzorálási tevékenységként írta le.

A jegybankok által létrehozott alapítványok, oktatási tevékenységük és a művészeti gyűjteményeik helyzetét bemutató 2016. évi tanulmány²⁶ lényegesen szélesebb kört érintően, de szűkebb tematikával mérte fel a nemzetközi gyakorlatot. A 28 európai és 10 latin-amerikai ország jegybankjának, valamint a FED ezirányú tevékenysége e tanulmány szerint nem igazolja az MNB-nek a támogatásokkal kapcsolatos, nemzetközi gyakorlatra történő hivatkozását.

²⁶ Jegybanki alapítványok, oktatási tevékenységek, művészeti gyűjtemények (2016. április 22.)

A felmérésben szereplő 46 jegybank közül 11 rendelkezik **saját alapítvánnyal**. Ezek közül 6 kizárólag a jegybanki alaptevékenységhez kapcsolódó pénzügyi, közgazdasági kutatásokat támogat; rendez, vagy finanszíroz konferenciákat, szemináriumokat, előadásokat; ösztöndíjakat juttat kutatók és egyetemi hallgatók számára.

A **német** jegybank alapítványa a pénzügy- és monetáris politika területén a közgazdasági és jogi kutatásokhoz 2014-ben összességében 1,36 millió euró értékben nyújtott támogatásokat. A **francia** jegybank alapítványa a monetáris politika, valamint a bank- és pénzügyi rendszer területén végzett kutatásokra évente 4 kutatási ösztöndíjat kínál 120 ezer euró keretösszegben, évi 40 ezer euró pénzügyi támogatást nyújt kutatóintézetek részére, valamint a legjobb kutatókat 3 ezer eurós szakmai elismerésben részesíti. Az **olasz** jegybank alapítványa gazdasági és pénzügyi oktatással foglalkozó kutatóintézetet működtet. Pénzügyi támogatásokat ajánl közgazdasági és pénzügyi kutatási projektekre. Évente összesen 8 projektet támogatnak, egyenként maximum 10 ezer euró értékben. A **luxembourgi** jegybank alapítványa a legjobb doktori dolgozatot díjazza (ez 2011-ben 2 ezer eurónak megfelelő összeg volt). A **lengyel** jegybank alapítványának jegyzett tőkéje 1,5 millió PLN (kb. 112 millió Ft). A **svéd** jegybank alapítványának – amelynek vezetőségét a svéd parlament nevezi ki – az alaptőkéjét is a parlament emelte meg 3 milliárd koronára 1988-ban. Az alapítvány kifizetéseiről nem szólt a tanulmány. Az 1968-ban alapított Nobel-emlékéremmel járó díjat – amely 2012 óta 8 millió svéd korona – a svéd jegybank fizeti. A **spanyol** jegybank alapítványa vegyes profilú, 2014-ben több mint 5 millió euró összegben támogatott oktatási és kulturális tevékenységeket (teljes összeg 36%-a), tudományos és szakmai együttműködések (3,8%), szociális és humanitárius segítségnyújtást (11,1%), valamint nemzeti és nemzetközi szervezeteket (49,1%). Az **osztrák** jegybank alapítványa a magas szintű kutatásokat támogatja a közgazdaságtan, az orvosi tudományok (klinikai kutatások) és a társadalomtudományok terén. Az ilyen témájú kutatások maximum 200 ezer eurós támogatásban részesülhetnek. A fókuszterületeken kívüli kutatások legfeljebb 110 ezer eurót kaphatnak. Az alapítvány 2014-ben összesen 9,4 millió euró összegben támogatott kutatási projekteket. A közgazdaságtan területén tevékenykedő fiatal kutatók támogatására az osztrák jegybank több ösztöndíjat is létrehozott. Az egyiket két olyan fiatal közgazdásznak ítélik oda 10-10 ezer euró összegben, akik uniós vagy EU-tagjelölt országból származnak, a másikat négy olyan fiatal közgazdásznak 3-3 ezer euró összegben, akik közép-, kelet- vagy délkelet-európai országokból származnak, a harmadikat a mesterképzéses diplomamunkák, illetve doktori disszertációk szerzői közül háromnak, akik egyenként 3 ezer euró összegű díjazásban részesülnek.

Az **alaptevékenységtől független alapítvánnyal** 3 jegybank rendelkezik. A **dán** jegybank 85 millió dán korona vagyonú alapítványa a dán kultúra, művészet és design mecénása. 2014-ben 713 pályázatot támogatott csaknem 4 millió dán korona, továbbá egy különdíjat is adományozott 400 ezer dán korona összegben. A **máltai** jegybank társalapítóként hozott létre egy zenei fejlesztést támogató alapítványt a máltai zenei tehetségek karrierjének és hangszereik beszerzésének anyagi támogatása céljából. Az alapítvány vagyonát és az éves támogatás mértékét a tanulmány nem említi. A **bolíviai** jegybank 1995-ben hozott létre egy kulturális alapítványt, amely nemzeti irattárakat és kulturális központokat működtet az ország több pontján. Összegek ennél az alapítványnál sem szerepelnek.

A tanulmány egyes jegybankok esetében kitért a **társadalmi felelősségvállalási tevékenységekre** is, de zavaró módon az alapítványokkal foglalkozó leírásokkal keveredve, így az esetek egy részében nem világos, hogy a támogatást, adományozást az adott jegybank, vagy az alapítványa végezte. Az **olasz** jegybanknál pl. több alapítvány, valamint a kutatás, a kultúra és az oktatás területén intézményi feladatokat ellátó szervezetek támogatása is megjelent ebben a részben. (Támogatásként 2014-ben több mint 60 projekt kapott hozzájárulást összesen 566 500 euró értékben.) A **máltai** jegybank karitatív tevékenysége keretében – ismeretlen összegben – támogatott különböző kulturális szervezeteket, és a **francia** jegybankhoz hasonlóan jótékonyági szervezeteknek is nyújtott támogatást. A **dominikai** jegybank programjait irányító non-profit szervezetet a ta-

nulmány alapítványként kezelte, amely – ismeretlen nagyságrendben – egészségügyi workshopokat szervez, támogatja az időskorúak lakáshoz jutását, valamint a rászoruló családok üdülését. A környezetvédelem terén újraerdősítési programokban vesz részt.

Oktatási, pénzügyi ismeretterjesztési tevékenységet a tanulmány szerint – kettő kivételével – valamennyi jegybank folytatott. A lakosság pénzügyi ismereteinek bővítésére, a pénzügyi kultúra fejlesztésére a jegybankok tipikus megoldásként – gyakran interaktív lehetőséggel – saját weboldalakat üzemeltetnek, tájékoztató anyagokat tesznek közzé. Gyakori, hogy a jegybanki és kutató-intézeti szakemberek tartanak előadásokat lakossági fórumokon, órákat a különböző szintű iskolákban. Az iskolai tanárokat 10 jegybank lát el oktatási segédletekkel, tantervvel, tananyaggal. Az iskolarendszerű közép- és felsőoktatásban saját szakembereivel 10 jegybank közreműködik, saját iskolát vagy egyetemi tanszéket 9 szervezet működtet. Technikai segítségnyújtás keretében vagy más módon 11 jegybank folytat külföldi jegybanki szakemberképzést, illetőleg csereprogramot. Hasonló számú jegybank szervez a szakemberek számára kurzusokat, tanfolyamokat és konferenciát vagy egyéb szakmai rendezvényt. Az utánpótlás biztosítása érdekében 8 jegybank működtet ösztöndíjprogramot vagy gyakornoki rendszert (az összegszerűségben szegényes tanulmány megemlíti, hogy a máltai jegybank évente 500 eurós díjban részesíti azt a személyt, aki a legjobb tanulmányi eredményt érte el, vagy valamely jegybanki funkcióhoz kapcsolódó esszét írta).

A hivatkozott tanulmány mindössze az ír jegybank esetében szól arról, hogy az „2014-ben mintegy 3 millió eurót fordított oktatásra és képzésre (teljes kiadások 1,4%-a)”. További két jegybank, a lengyel és a török vonatkozásában utal arra, hogy ezek a bankok anyagi támogatást nyújtanak oktatási programokhoz, de az összegekkel adós maradt.

Az MNB Nemzetközi kapcsolatok igazgatósága a vizsgálati időszakban felvette a kapcsolatot partner jegybankokkal az iránt érdeklődve, hogy milyen arányban adnak karitatív célú vagy szponzorációs jellegű támogatásokat, és ezzel párhuzamosan áttekintette a jegybankok legfrissebb éves jelentéseit, pénzügyi beszámolóit. Megkeresésére csak az osztrák és a szlovák központi bank reagált. Előbbi arról adott rövid tájékoztatást, hogy az OeNB 2015-ben 6,5 millió euróval, 2016-ban 6,8 millió euróval támogatott elsősorban közgazdasági kutatásokkal foglalkozó intézeteket (összesen öt intézetet). Pénzügyi beszámolójából kiderül, hogy a bank közgyűlés a 2015. évi nyereségből 10 millió eurót juttatott Jubileumi Alapítványának tudományos kutatás és oktatás támogatására. Az alapítvány így már 40,2 millió euróval rendelkezett, amiből 2016-ban 9,2 millió eurót fizetett ki. 2016-ban az OeNB közgyűlése 100 új projektet hagyott jóvá, melyekre 10,3 millió eurót fordítanak. 2016-ban egymillió euróval finanszírozták azt a külön kutatást, amely a migrációra, a munkaerőpiacra és a gazdasági növekedésre fókuszált.

A szlovák jegybank (NBS) 2016. évi pénzügyi jelentéséből kiderül, hogy ebben az évben 488 ezer eurót fordított támogatásra, amit működési és adminisztratív költségei között mutatott ki. [REDACTED]

A központi bankoknál – az egyetemekkel történő együttműködés során – a pénzügyi ismeretter-

jesztés mellett a szakemberképzés és továbbképzés terén is a jegybanki és kutatóintézeti szakértők bevonása utal az uralkodó gyakorlatra. Ez azt is jelenti, hogy a jegybankok szakemberképzéssel, pénzügyi ismeretterjesztéssel összefüggő ráfordításai feltehetően elsősorban saját működési költségként, és csak kisebb részben támogatásként merülnek fel.

A vizsgálathoz rendelkezésre álló információk nem voltak elégségesek ahhoz, hogy teljes körűen alátámasszák a 2014-től hatályos társadalmi felelősségvállalási stratégiában foglalt állítást, miszerint az MNB támogatási tevékenysége összhangban van más központi bankok gyakorlatával.

Összefoglalás

A közpénzekkel való gazdálkodás ellenőrzése két szempont szerint lehetséges: a jogszerűség (törvényesség, szabályszerűség) és az ésszerűség (gazdaságosság, hatékonyság, eredményesség) szempontjából.

Az MNB törvényesen, az Országgyűlés jóváhagyásával folytat támogatási tevékenységet. Korábbi és jelenlegi társadalmi felelősségvállalási stratégiájának céljai – a kultúra széleskörű támogatása kivételével – adekvátak a bírságbevételek törvényben meghatározott felhasználási lehetőségeivel. A bírságbevételek összegét meghaladó támogatások nyújtását országgyűlési határozatok legitímálják. A támogatási folyamat szabályozott, az abban részt vevő jegybanki testületek és szervezeti egységek belső szabályok szerint látják el feladataikat. A szabályozó eszközök összhangja – elsősorban hatásköri kérdésekben – 2016 őszéig hiányzott. Az éves bírságbevételek és a támogatásokra fordítható pénzügyi keretek egymáshoz való viszonya még szabályozatlan.

A támogatási folyamat leggyengébb láncszeme a kedvezményezettek elszámoltatása, aminek a szabályai kiforratlanok, kultúrája összességében alacsony színvonalú. A támogatott célok megvalósításának, elérésének ellenőrzése (a juttatások eredményességéről való meggyőződés), a döntési pontokhoz történő visszacsatolás (feedback) gyakran elmarad.

Az utóbbi időszakban a támogatásokra fordított közpénzek összege, a kedvezményezett szervezetek és események száma a korábbinak a többszörösére nőtt. A támogatási kérelmek elbírálásakor, a konkrét döntések előkészítése, meghozatala során mind a bizottság, mind az igazgatóság racionalitásra törekedett.

A szervezeti egységektől kapott információk nem alapozzák meg a társadalmi felelősségvállalási stratégiában foglalt állítást, miszerint az MNB támogatási tevékenysége összhangban volna a jegybankok nemzetközi gyakorlatával. Más központi bankok hasonló tevékenységéről szerzett információink nem támasztják alá az MNB támogatásokra fordított éves pénzügyi keretének mértékét és a működési költségekhez viszonyított arányát, támogatási céljainak sokszínűségét, a támogatások rendszerességét.

Az MNB főigazgatója a jelentés tervezetéhez

- a jegybanki törvényi szabályozással;
- a monetáris finanszírozást tiltó szabályozással;
- a támogatási tevékenység belső szabályozásával;
- az MNB társadalmi felelősségvállalásával;
- a támogatások pénzügyi kereteivel;
- a támogatások összetételével;
- más központi bankok támogatási gyakorlatával;
- a jelentés összefoglalójával és
- egy javaslattal kapcsolatban észrevételeket tett.

A vizsgálat vezetője ezúton is köszöni az MNB észrevételeit, amelyeket megismert, áttanulmányozott, hasznosított, és e jelentésében érvényesített. Megállapításait ezek alapján részben korrigálta, pontosabbá tette, részben – más jegybankok támogatási gyakorlatával kapcsolatos megállapításait – fenntartotta.

Javaslatok

Az MNB igazgatóságának

1. Vizsgálja felül a társadalmi felelősségvállalási stratégia megvalósítása keretében nyújtott támogatások mértékére és kiterjedtségére vonatkozó álláspontját.
2. Határozza meg a bírságbevételek és a működési költségterv arányában számított támogatási keret egymáshoz való viszonyát. Az éves szinten meghatározott támogatási lehetőséget tekintse magára nézve is korlátozó tényezőnek.
3. A támogatási rendszer eredményességének fokozottabb figyelemmel kísérése céljából intézkedjen a támogatások jegybankszakmai, társadalmi hatását számba vevő, legalább éves gyakoriságú értékelés elvégzéséről.

Az Ismeretterjesztési és Támogatási Bizottságnak

1. A bizottsági döntéshozatal átláthatóságának biztosítása érdekében gondoskodjon arról, hogy a támogatási kérelmek elbírálásánál alkalmazott szempontok, különösen a támogatási elveknek való megfelelés a bizottsági ülésekről készülő jegyzőkönyvekben rögzítésre kerüljön.
2. Járjon el következetesen a támogatási kérelmek saját hatáskörben történő elbírálása és az MNB alapítványoknak történő átadása eseteiben. A kérelmek átadásának okai jelenjenek meg a bizottsági ülések jegyzőkönyveiben.

A kommunikációért és ismeretterjesztésért felelős ügyvezető igazgatónak

1. Gondoskodjon arról, hogy a kedvezményezettek elszámoltatása maradéktalanul megfeleljen a szerződés szerinti és az ITB ügyrendjében meghatározott követelményeknek.
2. Biztosítsa, hogy a kedvezményezettek szakmai beszámolója és pénzügyi elszámolója, valamint az MNB részéről történő elszámoltatása során keletkezett iratok és más dokumentumok hiánytalanul, ellenőrizhető módon megőrzésre és archiválásra kerüljenek.

